

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

MO YAN

Broaște

Traducere din chineză și note de
FLORENTINA VIȘAN

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Ganesha Publishing House

MO YAN

WA

Copyright © 2009, Mo Yan
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

YAN, MO

Broaște / Mo Yan; trad.: Florentina Vișan. – București:

Humanitas Fiction, 2014

ISBN 978-973-689-742-9

I. Vișan, Florentina (trad.)

821.581-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

PARTEA ÎNTÂI

Domnule Sugitami Yoshihito,

Se face-n curând deja o lună de când ne-am despărțit, dar încă-mi apar limpezi în fața ochilor clipele petrecute împreună în satul meu natal.

Cu toată vârsta înaintată și sănătatea slăbită, ați trecut mări și țări pentru a veni de hăt, departe în ținutul ăsta înapoiat ca să vă întrețineți despre literatură cu mine și cu alți câțiva pasionați, or asta ne-a impresionat profund.

Comunicarea lungă despre literatură și viață, ținută pentru noi în dimineața celei de a doua zile a Noului An în sala de primire a districtului, a fost deja retranscrisă după înregistrarea făcută și ne gândim, dacă ne dați voie, s-o publicăm în foaia internă a Asociației Districtuale a Literaților, *Chemarea broaștei*. Astfel, cei care nu au putut s-o asculte în ziua respectivă vor avea și ei posibilitatea să se bucure de stilul ei elegant și să profite de învățăturile ei.

În dimineața primei zile a Anului Nou, vă însoțisem s-o vizităm pe mătușa mea din partea tatălui, cea care de peste cincizeci de ani era medic ginecolog. Deși vorbea cumplit de repede și cu un apăsător accent local, de nu puteai înțelege în întregime tot ce spunea, am credea că v-a lăsat o impresie profundă. În comunicarea de a doua zi, ați dat-o de mai multe ori ca exemplu pentru a vă susține concepția despre literatură. Ați spus, astfel, că vă stăruie în minte o imagine a doctoriței care traversa râul înghețat pe bicicletă, cu trusa de medicamente în spate, în mână cu o umbrelă, cu pantalonii suflecați, înaintând vitejește printre batalioanele de brotăcei. Sau o alta, când cu mâncile pătate de sânge ține un prunc abia născut și râde în hohote. Și încă una, cu țigara în gură, cu hainele

în neorânduială și cu fața copleșită de tristețe. Spuneți că imaginile astea ba se uneau într-un singur tot, ba se despărțeau și rămâneau singure ca un grup de sculpturi ale unui același personaj. I-ați îmbiat pe iubitorii de literatură aflați de față să-și scrie operele sensibile fie că e vorba de romane, de versuri, sau de piese de teatru pornind de la astfel de surse. Doamnă, ne-ați încurajat astfel entuziasmul creator și mulți dintre noi doream cu ardoare să încercăm. Unul dintre prietenii mei de la Palatul Districtual al Culturii se și pornise să scrie un roman despre o doctoriță ginecolog de la sat. Nu voiam să ni se încrucișeze drumurile, chiar dacă știam de departe mai multe ca el despre faptele mărețe ale mătușii, așa că l-am lăsat pe el să scrie romanul. Eu, unul, doamnă, mă gândeam să scriu o piesă de teatru având ca temă viața mătușii. În seara respectivă, pe când vorbeam cu inima deschisă stând alături pe *kang*¹-ul de la mine de-acasă, evaluarea înaltă și analiza amănunțită și pătrunzătoare pe care le-ați făcut pieselor lui Sartre au fost pentru mine o adevărată revelație, mi-au luminat cugetul. Da, voiam și eu să scriu așa, să scriu piese excelente ca *Muștele* sau *Cu mâinile murdare*, avântându-mă curajos pe drumul măreților dramaturgi. O să vă urmez învățăturile: să nu mă grăbesc, s-o iau cătinel, răbdător precum broasca nemișcată așteptându-și musculița între frunzele de lotus. Când voi fi gata, voi înșfăca stiloul cu o viteză aidoma aceleia cu care broasca sare asupra prăzii sale.

Pe aeroportul din Qingdao, înainte de a vă petrece la avion, mi-ați spus că sperați să vă relatez povestea mătușii într-o scrisoare. Deși n-a ajuns la sfârșitul ei, întreaga sa viață poate fi descrisă în termenii unei impetuozități nezăgăzuite, sau ca excepțională și plină de întâmplări. Poveștile vieții ei sunt numeroase, nu știu cât de lungă o să fie o astfel de scrisoare, așa că vă rog să mă scuzați dacă-mi voi opri mâzgălele la un moment dat. O să o scriu atât de lungă cât voi fi în stare. În era computerului, să scrii o scrisoare de mână, cu stiloul pe hârtie, devine un lux nepermis, dar e totodată și o plăcere specială, pe care sper s-o încercați și dumneavoastră la lectură, ca pe o delectare desuetă ce este.

¹ Pat tradițional din cărămidă, construit în prelungirea cuptorului.

În continuare vă mai informez că tata mi-a dat un telefon prin care îmi spunea că pe data de 25 a primei luni a calendarului lunar, în prunișorul cel bătrân din curtea noastră, cel pe care l-ați numit figurat „cu crengi plecate de rodul talentului“, au înflorit ciorchini de flori roșii. Au venit mulți să-l admire, iar printre ei și mătușa. Tata spune că-n ziua aceea ninge cu fulgi pufoși și că parfumul florilor de prunișor se amesteca cu cel al zăpezii și-i făcea pe cei care-l inspirau să-și simtă mintea limpede și trează.

Elevul dumneavoastră,
Mormoloc
21 martie 2002

I

Domnule, prin locurile noastre era un vechi obicei după care, atunci când se năștea un copil, i se punea numele unei părți a corpului sau al unui anumit organ. Ca, de exemplu, Chen-Nas, Zhao-Ochi, Wu-Maș gros, Sun-Umăr... N-am cercetat de unde provine acest obicei, dar probabil că din credința că „acel care are nume modest trăiește mai mult“; sau poate că reprezintă stadiul psihologiei mamelor care considerau că un copil este carne din carnea lor. Acest obicei nu mai circulă în zilele noastre, părinții tineri nu mai doresc să-și numească copilașii cu astfel de nume ciudate. Copiii de la noi au acum în marea lor parte nume elegante și distinse, ca acelea ale personajelor din seriile din Taiwan și Hongkong, sau chiar din cele japoneze sau coreene. Cei care aveau deja un nume din astea din trecut și le schimbă acum cu unele elegante, deși unii n-o fac, ca de pildă Chen-Ureche sau Chen-Sprânceană.

Tatăl acestora două, Chen-Nas, era colegul meu de școală primară și îmi este prieten din tinerețe. În toamna anului 1960, intraserăm amândoi la școala *Da yang lan* – Țarcul oilor. Erau ani de foamete și lucrurile care mi-au rămas cel mai adânc întipărite în amintire sunt legate toate de mâncare. De exemplu, povestea despre mâncatul cărbunelui pe care am istorisit-o cândva. Mulți socotesc că sunt aiureli inventate de mine, dar, vă jur pe numele mătușii mele, nu-s scorneli, ci adevărul-adevărat.

Era cărbunele ăla unul din mina Gura Dragonului, de o excelentă calitate, strălucitor precum cristalul, de-ți puteai vedea chipul oglindit în tăieturile lui. N-am mai văzut după aceea un cărbune atât de strălucitor. Wang-Picior, căruțașul din sat, îl transportase cu căruța sa trasă de cal de la reședința districtului. Wang-Picior avea capul pătrășos, gâtul gros, era bâlbâit când vorbea, ochii îi

scăpărau și se înroșea la față. Fiul său, Wang-Ficat, și fiica, Wang-Fierică, îmi erau amândoi colegi de clasă. Erau gemeni, dar pe când băiatul era înalt și voinic, fata era ediția de buzunar a unei fetițe ce n-avea să mai crească în veci. Ca s-o spunem pe șleau, era o piticuță. Toată lumea spunea că atunci când erau în burta mamei, Wang-Ficat răsesse toate substanțele nutritive, de aceea Wang-Fierică rămăsese mică.

Descărcatul cărbunelui se nimerise într-o după-masă, după ore, așa că toți, cu ghiozdanele în spate, stăteau în jurul căruței și făceam zarvă. Wang-Picior descărca cu o lopată mare de fier cărbunele din căruță. Bucățile de cărbune cădeau cu zgomot una peste alta. Pe gâtul lui Wang-Picior apăruse sudoarea și omul își deznodă cârpa albastră de la brâu ca să se ștergă. Pe când se ștergea, își zări cei doi copii și strigă la ei: „Fuga acasă să tăiați iarba!” Fetița se și execută și o rupse la fugă. Când pornise, corpușorul ei se legănase ușor, ca și când n-ar fi avut un centru de echilibru, drăgălașă ca un bebeluș care abia începe să meargă. Wang-Ficat se dădu și el înapoi, dar nu plecă. Se simțea tare mândru de meseria tatălui. Elevii de acum, chiar dacă tatăl le-ar fi pilot, tot n-ar simți o astfel de mândrie. Cum se mai pornea zdrăngănind de zguduia cerul și iscând praful sub roți căruța lui mare! La hulube trăgea un cal care fusese folosit în armată, unde servise la transportul obuzelor, și se spunea că se distinsese prin meritele sale, drept care, pe crupă, avea un semn făcut cu fierul roșu. Înhamat în fața lui era un măgar năvălaș, care te putea răni sau mușca într-o clipă. Rău așa cum era, avea o forță impresionantă, alerga extrem de repede. Wang-Ficat era singurul care putea potoli fiara asta și, deși mulți în sat jinduiau după postul de căruțaș, nu cutezau să se apropie de măgar. Măgarul asta mușcase doi copii: unul era Yuan-Obraz, celălalt era chiar Wang-Fierică. Căruța fusese oprită în fața casei Wang și fetița se dusesse să se joace în fața măgarului, care o înșfăcase de cap. Toți ne temeam și eram totodată plini de respect față de Wang-Picior. Era înalt de un metru nouăzeci, lat în umeri, puternic ca un taur, și putea înșfăca cu mâinile și ridica deasupra capului ditamai pietriul de o sută de kile. Dar admirația noastră totală se îndrepta spre biciul lui miraculos. Încă de prima dată când măgarul turbat îl mușcase pe Yuan-Obraz, Wang-Picior lăsase hățurile și, cu trupul

încordat și bine proptit pe picioarele care încălecau oiștea, își învârtise biciul și-l croise peste crupă. La fiecare lovitură rămânea o urmă însângerată și biciul pocnea răsunător. La început măgarul se mai semeți în continuare, dar într-o clipă începu să tremure din tot corpul, îngenunche pe picioarele din față, capul i se lăsă și, cu fundul ridicat, începu să muște pământul sub lovituri. Până la urmă tot Yuan-Obraz, tatăl lui Yuan-Obraz, fu cel care interveni: „Iartă-l, bătrâne Wang!” Abia atunci Wang-Picior se opri. Yuan-Obraz era secretarul celulei de partid, cel mai înalt demnitar în ierarhia satului. N-ar fi îndrăznit să nu-l asculte. După ce fiara o mușcase pe Wang-Fiericică, ne așteptam să vedem iar un spectacol, dar Wang-Picior nu altoi deloc măgarul. Luă doar o mână de var nestins dintr-o grămadă de lângă drum și îi obloji fetiței capul rănit, apoi o duse în brațe acasă. Nu-și bătuse măgarul, în schimb pe nevastă-sa o croise cu biciul și-i dăduse și lui fii-su un picior. Noi nu mai conteneam să înfierăm ticăloșia măgarului turbat. Era slab-mort, deasupra ochilor avea câte o adâncitură de puteai să pui oul de găină la clocit. Privirea-i era tristă de ziceai că acuși o să izbucnească în plâns. Nu puteam pricepe cum un animal atât de slab poate exploda cu o asemenea forță. Pe când ne apropiam de el tot dezbătând problema, Wang-Picior se opri din descărcat și ne fulgeră cu privirea, încât, speriați, începurăm să dăm încet-încet înapoi. Pe când mormanul de cărbune descărcat în fața școlii se înălța tot mai mult, cărbunele din căruța scădea treptat. Fără să vrem, la unison, am început să adulmecăm, căci nările ne erau asaltate de un miros ciudat și parfumat. Semăna cu rășina arsă sau cu cartofii copti. Mirosul ne conduse privirea la grămada de cărbune strălucitor. Wang-Picior legă calul, înhămă măgarul și căruța și părăsi curtea școlii. Dar noi nu ne-am mai luat ca altădată după căruța, când, sfidând pericolul de a fi pocniți peste scăfârlie cu biciul, încercam să ne aruncăm înăuntru. Fără să ne abatem privirea, am luat-o încet spre grămada de cărbune. Bătrânul Wang, bucătarul, cu două găleți în cobiliță, venea legănându-se ca să se apuce de cărat. Fiica lui, Wang Renmei, îmi era și ea colegă de clasă, și mai târziu a devenit soția mea. Era pe atunci printre rarii copii fără nume din acela ciudat, asta pentru că tatăl ei era un om educat. Fusese la început șeful brigăzii zootehnice din comuna populară,

dar, din cauza unor vorbe nepotrivite, fusese dat afară din funcție și trimis la noi în sat la munca de jos. Bătrânul Wang ne privea bănuitor, gândindu-se că puneam la cale vreo escapadă în bucătărie ca să șterpelim mâncare. Așa că ne avertiză: „Cărați-vă, pușlamalelor! Nu e nimic de mâncare pentru voi, duceți-vă acasă să vă dea mama țâță“. I-am auzit, firește, vorbele, ba chiar am cugetat la recomandarea lui, dar mai mult ca sigur nu era decât o înjurătură. Aveam toți șase sau șapte ani, cum să mai sugem ca niște țânci? Și, chiar dacă am fi făcut-o, bietele noastre mame erau pe jumătate moarte de foame, sânii li se lipiseră de coaste, de unde lapte de supt? Dar nimeni nu s-a dus să dezbată problema cu bătrânul Wang. Am rămas toți în fața grămezii de cărbune, cu capul plecat, îndoiiți de șale, ca niște geologi împătimiți care tocmai au dat de un minereu nemaipomenit. Ne fremătau nările ca ale unui câine care căuta de mâncare printre dărâmături. Iar dacă povestea mea continuă, trebuie să-i mulțumesc mai întâi lui Chen-Nas, apoi lui Wang-Fierică. Chen-Nas a fost cel care a luat primul în mână o bucată de cărbune, a dus-o la nas s-o adulmece, apoi s-a încruntat ca și cum ceva important i s-ar fi iscat în minte. Nasul lui era cu șaua și înaltă, și mare, obiect preferat al glumelor noastre. După un moment de gândire, a aruncat bucata de cărbune din mână peste alta mai groasă. Bucata aruncată se sparse cu zgomot și un val de mireasmă se împrăștie dintr-odată. A ridicat o bucațică, și la fel a făcut și Wang-Fierică. Băiatul începu s-o lingă cu vârful limbii, apoi o ronțai apreciator și dădu un ocol cu privirea. Și fetița făcu la fel, mai întâi linse cărbunele, apoi ne privi. Apoi cei doi se uitară unul la altul, zâmbiră ușor și, într-o armonie necăutată, mușcară cu grijă cu incisivii o fărâmă, o mestecară, apoi mai luară una și începură să mestece cu putere. O expresie de fericire le inundă chipurile. Nasul mare al lui Chen-Nas se înroșise și se umpluse de broboane de sudoare. Năsucul piticuței se înnegrise, plin de pudra de la cărbune. Noi ascultam fermecați sunetul pe care-l scoteau cei doi ronțând cărbunele.

Priveam uimiți cum îl înghit. Până la urmă chiar îl mâncau. El spuse pe șoptite: „Băieți, e bun!“ Fetița strigă și ea ascuțit: „Frate mai mare, vino repede să mănânci!“ Chen-Nas luă o altă bucată de cărbune și începu s-o mestece și mai viguros. Ea luă în mânuță

o bucată mare și i-o întinse lui Wang-Ficat. Urmându-le exemplul, am spart cărbunele, am luat bucățile și le-am sfărâmat cu incisivii, pentru ca apoi să gustăm de-a binelea scrâșnindu-le sub dinți, și zău că nu era deloc rău la gust! Fără nici o urmă de egoism, Chen-Nas ridică o bucată de cărbune și ni-l împărți: „Fraților, mâncați din asta, asta-i bun!“ Ne arăta cu degetul părțile semitranslucide, galben deschis, semănând cu chihlimbarul și ne spunea că au miros de pin. Făcusem lecții de științe naturale și știam despre cărbune că se formase cu secole înainte din transformarea pădurilor îngropate sub scoarța pământului. Ne era profesor de naturale Wu Jinbang, directorul școlii. Până acum nu prea dădusem crezare spuselor profesorului, la fel cum făceam și cu cele scrise în manual. Pădurile fuseseră verzi, cum s-ar fi putut schimba în cărbunele cel negru? Credeam că directorul Wu și manualele spuneau vrute și nevrute. Abia descoperind parfumul de pin al cărbunelui ne dumirirăm că directorul nu ne înșelase și că nici manualele n-o făcuseră. Din cei treizeci și cinci de elevi din clasă eram toți de față, mai puțin câteva fete. Fiecare înșfăcarăm câte o bucată de cărbune și ne puserăm pe ronțait, cranț, cranț, cu fețele transfigurate de beatitudine și mister. Era ca și cum am fi dat un spectacol, am fi jucat un joc straniu. Doar Xiao-Buză de jos, cu bucata de cărbune în mână, se fâțâia dintr-o parte în alta și nu mânca, ne privea doar cu disprețul întipărit pe față. Lui nu-i era foame, asta pentru că taică-su era paznicul depozitului de cereale al comunei populare. Bătrânul Wang rămăsese încremenit de mirare. O luă spre noi în fugă cu mâinile pline de făină. Cerule, pe mâini avea făină adevărată! Zilele acelea, în afară de director și de responsabilul cu învățământul, mai mâncau la cantina școlii doi activiști care veniseră în deplasare în sat pentru o anchetă. Bătrânul Wang strigă:

— Măi copiii, ce faceți voi acolo? Voi mâncați cărbune? Cărbunele-i bun de mâncat?

Wang-Fierică ridică în mânuțele-i mici bucătoiu de cărbune pe care-l luase și spuse cu vocea-i subțirică:

— Unchiule, e tare bun, o să-ți dau o bucată s-o guști.

Bătrânul Wang dădu din cap refuzând și spuse:

— Tu, fetiță, te iei după banda asta de sălbatici și faci prostii!

Fetița mușcă din cărbune și spuse:

— Dar este cu adevărat bun, unchiule!

În vremea asta se însera, iar soarele roșu se scufunda în zare. Cei doi activiști cazați la noi în școală sosiră pe biciclete. Privirile lor fură atrase de grupul nostru, așa că bătrânul Wang ne alungă țipând după noi și agitând cobilița. Cel care se numea Yan și care era, pare-se, director adjunct îl opri. Cu un aer nemulțumit, dădu din mână și se strecură în bucătărie.

A doua zi, în clasă, în timp ce învățătoarea ne preda lecția, noi mâncam iar cărbune. Gura ne era mânjită de negreală, iar la colțuri se adunase praful de cărbune. Nu doar băieții mâncau, ci și fetele care lipsiseră de la ospățul din ziua precedentă se înfruptau și ele, sub îndrumarea lui Wang-Fiericică. Fiica bătrânului Wang, Wang Renmei, viitoarea mea soție, mânca cu cea mai mare înfocare. Amintindu-mi acum scena, cred că suferea probabil de parodontoză, căci gura îi era plină de sânge. Învățătoarea noastră, numită Yu, după ce scrisese câteva propoziții pe tablă, se întoarse și ne fixă cu privirea. Îl luă la rost mai întâi pe propriul fiu, Li-Mână:

— Ce mâncați voi acolo?

— Cărbune, mamă.

— Doamnă învățătoare, mâncăm cărbune, vreți și dumneavoastră? strigă Wang-Fiericică din prima bancă, arătând cărbunele din mână. Și strigătul ei păru un mieunat de pisică.

Învățătoarea coborî de la catedră și luă bucată de cărbune din mâna fetei, ducând-o sub nas de parcă ar fi adulmecat-o. Înainte de a i-o da înapoi se opri îndelung, fără să spună o vorbă. Zise apoi:

— Copii, astăzi trecem la lecția șase, *Vulpea și corbul*. Corbul găsește o bucată de carne și, mulțumit, stă cocoțat în vârful copacului. Vulpea, de la poale, grăiește: „Meștere corb, ce voce măiastră ai, de îndată ce începi să cânti, toate păsările lumii trebuie să amuțescă!“ Amețit de aceste laude, corbul deschise pliscul și buf, bucată de carne căzu în botul vulpii.

Citeam textul după învățătoarea noastră, repetând, așa, cu gurile negre ca pana corbului.

Învățătoarea noastră, așa cultă cum era, se luase și ea după obiceiul locului și-i dăduse fiului său numele de Mână. Acesta urma ca mai târziu să reușească cu succes la Facultatea de Medicină și, după absolvire, să fie chirurg în spitalul districtual. Când Chen-

Nas și-a tăiat trei degete la tocatul paielor, el a fost cel care i le-a cusut la loc.

II

De ce se născuse Chen-Nas cu un nas așa de mare, altfel decât ceilalți? Doar maică-sa ar fi putut lămuri asta. Taică-său, Chen-Frunte, cunoscut sub numele de Tianting, era singurul din sat cu două neveste. Știa multe ideograme, pentru că era dintr-o familie care înainte de Eliberare¹ avusese mai bine de o sută de *mu*² de pământ bun, ținuse și o distilerie, bașca negoțul pe care-l făcea în Harbin. Soția principală era de-a locului, și-i născuse patru fete. Înainte de Eliberare, Chen fugise, dar după aceea, cam prin 1951, Yuan-Obraz, cu doi milițieni, se dusese după el în Manciuria și-l adusese înapoi sub escortă. Când fugise, o făcuse de unul singur, lăsându-și soția și copiii acasă. La întoarcere, adusese cu el altă nevastă. Avea păr deschis la culoare și ochi albaștri, părea să aibă sub treizeci de ani și purta numele de familie Ai și prenumele Lian-Lotus. Ai Lian asta ținea la piept un cățel tărcat. Cum Chen-Frunte se însurase cu ea înainte de Eliberare, bigamia lui era legală. În sat erau câțiva văduvoi sărăceni nemulțumiți că Chen avea două neveste numai pentru el și care, mai în glumă mai în serios, îi cereau să le dea și lor una. La asta, Chen-Frunte se strâmba, de nu știai dacă râdea sau plângea. La început cele două femei au locuit în aceeași bătătură, dar când au ajuns să se certe aproape de păruială, Yuan-Obraz a trebuit să încuviințeze mutarea nevestei celei noi a lui Chen în două cămăruțe de lângă școală. De fapt, clădirea asta fusese distileria și, ca atare, cele două cămăruțe aparțineau familiei sale. Chen-Frunte ajunsese la o înțelegere cu cele două neveste și locuia pe rând, când la una, când la alta. Câinele adus de nevasta cea nouă cu păr blond din Harbin murise mușcat de ceilalți câini din sat. Ai Lian, așa cu burta la gură cum era, cărase

¹ Data de 1 octombrie 1949, când este proclamată Republica Populară Chineză, este considerată reperul Eliberării.

² Unitate de măsură tradițională, egală cu 0,0667 ha, deci o sută de *mu* reprezintă 6 ha.